

MEMO

Aan : NVvR
Van : Van Oort & Van Oort
Betreft : Miljoenennota & Begrotingen 2026
Datum : 16 september 2025

Aanleiding

- Op 16 september (Prinsjesdag) heeft demissionair minister Heinen van Financiën de Miljoenennota aan de Tweede Kamer gepresenteerd. De publicatie volgde traditiegetrouw na de Troonrede, die door de Koning werd voorgelezen. De openbaarmaking vond plaats door een publicatie van de stukken op rijksfinancien.nl.
- Van Oort & Van Oort heeft de Miljoenennota en alle begrotingen per departement geanalyseerd en de relevante passages samengevat in deze notitie.

Vervolg op Prinsjesdag

- De fractievoorzitters van alle partijen debatteren op woensdag 17 en donderdag 18 september tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen (APB). In dit debat wordt duidelijk welke ruimte het kabinet heeft om zijn plannen daadwerkelijk uit te voeren en hoe groot de steun daarvoor is. Op woensdag 17 september is het woord aan de Kamerleden. Op donderdag 18 september beantwoordt demissionair minister-president Schoof de vragen die de Tweede Kamer een dag eerder heeft gesteld. Alle bewindspersonen zijn aanwezig bij dit debat in het vak K.
- Vervolgens debatteren de financieel woordvoerders van de Tweede Kamerfracties op 1 oktober tijdens de Algemene Financiële Beschouwingen (AFB) met minister Heinen over het financieel-economisch beleid. Hieraan voorafgaand houdt de Tweede Kamercommissie Financiën een feitelijke vragenronde over de Miljoenennota 2026, het bijlagenboek bij de Miljoenennota en de Macro-Economische Verkenning 2026 van het Centraal Planbureau (CPB).
- Na de AFB volgen alle plenaire Tweede Kamerbehandelingen van de diverse departementale en fondsbegrotingen. Voorafgaand aan de plenaire behandeling is er eerst een schriftelijke feitelijke vragenronde over de begroting, dit jaar op 2 oktober.
- Vanwege het komende Verkiezingsreces (vrijdag 3 tot en met woensdag 29 oktober) zal een deel van de begrotingen pas in 2026 behandeld worden. Stemmingen over de hele begroting vinden daarmee ook pas in 2026 plaats.

Kern

- Algemeen
 - De koopkracht van de doorsnee Nederlander stijgt in 2026 met 1,3%, meer dan eerder geraamd, vooral door hogere lonen, pensioenen en uitkeringen. Ook armoede daalt licht, van 2,9 naar 2,6%, al verschillen de effecten per inkomensgroep: alleenstaande ouders profiteren het minst.
 - Het positieve beeld komt grotendeels door economische ontwikkelingen buiten de politiek, maar het kabinet voegde toch extra maatregelen toe. Zo wordt de arbeidskorting verhoogd en de verlaging van de brandstofaccijns met een jaar verlengd.
- De regering wil de rechtsstaat verder versterken door investeringen in rechtspraak en rechtsbijstand, met meer aandacht voor toegankelijkheid, tijdige procedures en een structurele impuls voor de sociale advocatuur.
- De rol en positie van rechters wordt benadrukt via inzet op onafhankelijkheid, maatschappelijke effectiviteit en begrijpelijke communicatie en innovatie.
- Er komt institutionele vernieuwing door hervormingen zoals constitutionele toetsing, de mogelijke verzelfstandiging van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State en verdere professionalisering binnen de rechtspraak.

- In tegenstelling tot de plannen in de begroting van J&V van vorig jaar, wordt de subsidie die NVvR ontvangt niet meer afgebouwd, maar blijft deze de komende jaren gelijk.
- Bezuinigingen op het OM worden doorgezet (van 921 miljoen in 2025 naar 861 miljoen in 2030).
- De financiering voor de Raad van de Rechtspraak blijft zo goed als gelijk.
- PMJ: In 2026 worden de budgetten verhoogd met € 8,1 miljoen voor de rechtspraak door hogere instroom van belasting-, handels- en kantonzaken en met € 11,9 miljoen voor het OM door meer overtredingszaken en beroepszaken tegen verkeersboetes.

Advies

- De Tweede Kamercommissie Financiën kan n.a.v. de Miljoenennota schriftelijke vragen indienen. Derhalve bestaat er de mogelijkheid om bij Tweede Kamerleden vragen in te steken.
- Verder worden de begrotingen besproken in de verschillende commissies, waarbij ook vragen kunnen worden ingestoken. De nu geplande data hiervoor zijn:
 - 16 september: Publicatie Miljoenennota 2025
 - 17 en 18 september: Algemene Politieke Beschouwingen
 - 22 september: Technische briefing Pakket Belastingplan
 - 1 & 2 oktober: Algemene Financiële Beschouwingen
 - 2 oktober: Feitelijke vragenrondes over alle begrotingen + Belastingplan
 - 17 & 19 november: WGO Pakketbelastingplan in de commissie Financiën
 - Behandeling begrotingen ministeries
 - Deze worden ingepland met de nieuwe Tweede Kamer.
- Verder kunnen ook nog moties en amendementen ingediend worden, waarover je zou kunnen meedenken. Uiteindelijk wordt over alle begrotingen gestemd.

Relevante passages begrotingen

Begroting ministerie van Justitie en Veiligheid

2. Beleidsagenda

2.1 Beleidsprioriteiten

Inleiding

In een tijd waarin het kabinet demissionair is, blijft het waarborgen van onze rechtsstaat, onze veiligheid en het vertrouwen in onze instituties onverminderd van groot belang. Burgers moeten erop kunnen rekenen dat de overheid hen beschermt tegen onrecht, onveiligheid en ontwrichting. Ook in deze fase zetten we daarom vol in op het uitvoeren van bestaand beleid en het versterken van de fundamenteen waarop onze rechtsstaat, en daarmee onze samenleving, rust. Ook in 2026 blijft het ministerie werken aan een veilig en weerbaarder koninkrijk en staan we voor de rechtsstaat met oog voor stabiliteit, rechtszekerheid en maatschappelijke samenhang.

2.1.2 Brede aanpak ondermijnende criminaliteit

Ondermijning bedreigt onze rechtsstaat en veiligheid. Drugscriminelen voelen zich onaantastbaar en schuwen dodelijk geweld niet. Kwetsbare jongeren worden via sociale media geronseld en ingezet als uithaler of drugskoerier. In het landelijke gebied dumpen criminelen giftig drugsafval en worden agrariërs onder druk gezet voor hun diensten. Criminelen zetten corruptie en inmenging in voor toegang tot systemen binnen overheden en bedrijven. De huidige geopolitieke instabiliteit zorgt voor meer bewegingsruimte voor de internationale georganiseerde criminaliteit, die zelfs wordt ingezet door buitenlandse mogendheden, soms in ruil voor een veilige haven. Dit vraagt om een krachtige, brede en duurzame aanpak. Daarbij richten we ons zowel op verdienmodellen van (drugs)criminaliteit als op andere vormen, zoals zorg- en milieucriminaliteit. Ook verschijnt in 2026 het Dreigingsbeeld Ondermijning Nederland (DON). Hiermee kunnen we prioriteiten stellen om de samenleving weerbaarder te maken. Onderstaand onze speerpunten.

Voorkomen

Corruptie tast het vertrouwen aan in onze democratische rechtsstaat en beïnvloedt onze economie negatief. Daarom werken JenV en BZK samen aan een brede aanpak van corruptie en criminele inmenging. Daarover hebben we de TK op 20 juni jl. geïnformeerd. Begin 2026 verwachten we de resultaten van de National Risk Assessment (WODC). Hiermee versterken we de anti-corruptieaanpak.

In 2026 gaat Preventie met Gezag (PmG) een nieuwe periode in, tot en met 2029. Na vaststelling door de Ministerraad werken we aan een juridische grondslag voor de SPUK van PmG (zie ook 2.1.6). Hierdoor kunnen 27 gemeenten samen met (justitie)partners werken aan een integrale aanpak, met als basis: kansen bieden en grenzen stellen. Door te investeren in het lokale gezag bestrijden we de rekruteringskracht van criminelen in de wijk. Deze combinatie van repressie en preventie ontnemt de georganiseerde criminaliteit haar uitvoeringskracht. De komende tijd bouwen we voort op dat wat we inmiddels hebben geleerd mét aandacht voor lokale behoeften en het delen van best practices. En we gaan door met het terugdringen van de vraag naar en het gebruik en aanbod van drugs. Hierbij kiezen we voor meer samenhang tussen volksgezondheid (VWS) en criminaliteitsbestrijding (JenV). Door de capaciteit voor digitale opsporing uit te breiden, krijgt het opsporen en bestrijden van online verkoop van onder andere drugs een flinke impuls.

Doorbreken

Financieel gewin drijft drugscriminelen. Met geld vergaren zij macht, kopen zij wapens en betalen zij handlangers. Ze wassen het crimineel verdiende geld wit en investeren het in de legale wereld. Ondermijnende effecten nemen af als we het criminele verdienmodel doorbreken en criminele geldstromen verstoren en terugdringen. We werpen barrières op om witwassen te voorkomen en ondergronds bankieren te verstoren en gaan door met beslagleggen. Zo voorkomen we dat criminelen kunnen beschikken over hun geld. De implementatiewet ter voorkoming van witwassen en terrorismefinanciering en de Wet ter

implementatie van de Europese Confiscatierichtlijn die beiden kort voor de zomer van 2025 in consultatie zijn gegaan, versterken die aanpak in 2026 en daarna.

Het hoofddoel van de internationale samenwerking van Nederland op het gebied van ondermijning is het verstoren en ontmantelen van de bij uitstek wereldwijd vertakte criminele netwerken en verdienmodellen. In 2026 zetten wij daarom de versterkte onderlinge samenwerking tussen ministeries en uitvoeringpartners door. Dit om in internationaal verband krachten te bundelen en capaciteit doelmatiger in te zetten. Daarbij richten we ons op drie geografische gebieden: de Europese landen, de bron- en transitlanden in Latijns-Amerika en het Caribische gebied (LAC) en West-Afrika, en landen die een rol spelen bij de aanpak van crimineel vermogen.

Bestrafen

Naast de preventieve aanpak en het doorbreken en verstoren van criminele netwerken en verdienmodellen moet een stevig normerende en repressieve aanpak staan: we vergroten de pakkans en verhogen de effectiviteit van straffen. Zo maken nieuwe instrumenten doelgerichte opsporing mogelijk, zoals het opsporen van verborgen ruimten in voertuigen. We sturen het wettelijke kader voor de inzet van kroongetuigen en getuigenbescherming in 2026 naar de Tweede Kamer.

Straf moet effectief, zeker snel en persoonsgericht zijn en niet enkel voor vergelding dienen. Het benadrukt dat straffen moeten bijdragen aan rehabilitatie en preventie van recidive. Wettelijke strafmaxima moeten ook meebewegen met actuele ontwikkelingen. Om de rechter meer ruimte te geven om passend te straffen verhogen we de strafmaten van grootschalige drugsdelicten. Ook krijgt de rechter meer mogelijkheden om personen te verbieden bepaalde beroepen uit te oefenen. We investeren in het tegengaan van voortgezet crimineel handelen vanuit detentie (VCHD). DJI treft extra maatregelen om dreigingen van buiten de Penitentiaire Inrichting (PI) tegen te gaan, zoals apparatuur om contrabande en drones te detecteren en onschadelijk te maken. Daarnaast versterken we de internationale samenwerking, onder andere doordat het Landelijk Bureau Inlichtingen en Veiligheid (LBIV) de samenwerking naar het buitenland uitbreidt. En we breiden de EBI uit met 12 plaatsen (conform motie Ellian/Wilders).

Beschermen

Het stelsel beveiligen van personen zorgt ervoor dat ernstig bedreigde personen intensief bewaakt en beveiligd worden. We verwijzen hiervoor naar 2.1.1.

2.1.3 Staan voor onze rechtsstaat: herstel van vertrouwen

We zijn in Nederland gezegend met een beproefde democratische rechtsstaat. In internationale vergelijkingen eindigt Nederland in de top 5 als het gaat om de staat van de rechtsstaat. Toch slijt het vertrouwen van de samenleving in de instituties van de rechtsstaat, onder andere door de toeslagenaffaire en het Groningse gas. We willen het vertrouwen terugwinnen door eerlijk te zijn over onze tekortkomingen en fouten, die te corrigeren en aan te geven wat de overheid wel en niet kan doen. Wij moedigen een dialoog aan tussen tegenpolen en benadrukken dat de instituties van de rechtsstaat neutraal te werk gaan op basis van wetten die we samen maakten en maken. Onderstaand onze belangrijkste maatregelen om het vertrouwen in de rechtsstaat te versterken.

Een versterkte strafrechtketen

Door de strafrechtketen te versterken krijgen burgers sneller zekerheid over hun zaak. Dat draagt bij aan het vertrouwen in het strafrecht en daarmee aan vertrouwen in de rechtsstaat. We treffen samen met de ketenorganisaties maatregelen om de prestaties te verbeteren. Daarbij ligt de focus op het wegwerken van voorraden, het versnellen van doorlooptijden en verdere digitalisering van de keten. Voor het versnellen van de doorlooptijden werken de ketenorganisaties een concrete meerjarenagenda uit. Daarbij geven zij prioriteit aan de zaakstromen jeugd en zeden en veel voorkomende criminaliteit. Bij deze verbeteringen betrekken we het verantwoordingsonderzoek van de Algemene Rekenkamer. Op 1 april 2025 stemde de Tweede Kamer in met wetsvoorstellen voor een nieuw Wetboek van Strafvordering. In 2026 dienen we wetsvoorstellen in om het nieuwe wetboek aan te vullen en in te voeren. Ondertussen werkt de keten verder

aan het implementeren van het nieuwe wetboek zodat bij het inwerkingtreden ervan – in 2029 – de processen en systemen voor informatievoorziening en de ketenwerkprocessen zijn aangepast en professionals in de hele keten zijn bijgeschoold.

Toegang tot het recht voor iedereen

We versterken de toegang tot het recht, zodat burgers en bedrijven sneller, eenvoudiger en beter een oplossing kunnen vinden voor hun juridisch probleem. Dit doen we langs drie pijlers: informatie, advies en ondersteuning, en beslissing door een neutrale instantie. We zorgen ervoor dat mensen snel de juiste hulp kunnen krijgen. Belangrijk onderdeel hiervan is het vernieuwen van het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand. Ook versterken we de samenwerking tussen het sociale en juridische domein, evenals de toegang tot het recht voor arbeidsmigranten. En samen met het ministerie van BZK richten we een stichting op die hulp en ondersteuning biedt bij discriminatie in Caribisch Nederland.

Het programma stelselvernieuwing rechtsbijstand is in 2025 afgerond. Als sluitstuk werken we aan een voorstel om de wet op de rechtsbijstand en de onderliggende besluiten aan te passen. Dit wetsvoorstel regelt onder andere de taken van het Juridisch Loket, de inning van de eigen bijdrage door de Raad voor Rechtsbijstand en een aangepast zelfredzaamheids criterium. In 2026 krijgt het wetgevingstraject verder beslag. Ook werken we voorstellen uit voor een landelijk dekkend netwerk van sociaaljuridische dienstverlening en zetten we ons onverminderd in voor een versterkte sociale advocatuur. Er is structureel 30 miljoen euro extra beschikbaar gesteld voor de sociale advocatuur. Daarmee volgen we een groot deel van de aanbevelingen van de commissie Van der Meer II op. Samen met onder andere de Nederlandse Orde van Advocaten en de Raad voor Rechtsbijstand bouwen we verder aan het borgen van de continuïteit van de gesubsidieerde rechtsbijstand in Nederland. En we ontwikkelen initiatieven zodat rechtzoekenden kunnen blijven rekenen op hoogwaardige rechtsbijstand.

Recht doen aan slachtoffers

Slachtoffers verdienen erkenning en ondersteuning bij het te boven komen van de gevolgen van een strafbaar feit. Om de rechten van slachtoffers te verstevigen voeren we de maatregelen uit van de Meerjarenagenda Slachtofferbeleid 2025-2028. We zetten in op het vergroten van het slachtofferbewustzijn door onder andere samen met de wetenschap een leerstoel Slachtofferrechten in te stellen. Ook verduidelijken we de rechtspositie van slachtoffers. Dit doen we onder andere door de ongemaximeerde voorschotregeling te verruimen en de vergoeding van affectieschade naar broers en zussen uit te breiden. Deze voorstellen gaan in 2026 in consultatie. Met het oog op het beschermen van slachtoffers werken we de mogelijkheid van een zelfstandig gebiedsverbod verder uit. Ook verbeteren we de toegang tot ondersteuning. Dit doen we door een nieuwe werkwijze die – doordat partijen optimaal samenwerken volgens de één-entree-gedachte – ervoor zorgt dat slachtoffers snel en zonder dat zij onnodig hun verhaal meermalen moeten vertellen, op de juiste plek terecht komen voor hulp.

Toezicht advocatuur

In 2026 werken we verder aan een nieuw, toekomstbestendig en robuust toezichtmodel voor de advocatuur. We streven ernaar het wetgevingsproces te starten. Er komt één landelijke onafhankelijke toezichthouder advocatuur (de OTA). Het doel hiervan is een verdere professionalisering en een betere aanpak van misstanden binnen de advocatuur. Sterk toezicht is essentieel voor de aanpak van ondermijnende criminaliteit en de weerbaarheid van de advocatuur. Samen met de Nederlandse Orde van Advocaten geven we dit nieuwe toezichtsmodel verder vorm.

Goede wetgeving

In 2026 geven we samen met parlement en betrokkenen uitvoering aan de kabinetsbrede agenda voor het versterken van wetgevingskwaliteit met drie speerpunten: effectiviteit, rechtsstatelijkheid en vereenvoudiging. Omdat goed beleid de basis is voor goede wetgeving zetten wij in op het vergroten van de bekendheid van het Beleidskompas bij beleidsambtenaren, het versterken van de aandacht voor doenvermogen, het vergroten van de begrijpelijkheid en toegankelijkheid van wetgeving (onder andere door

verruimen van de informatieverstrekking via de website wetgevingskalender), het verder ontwikkelen van de website voor internetconsultatie en het bevorderen van bekendheid en gebruik van de invoeringstoets.

Ook werken we de motie uit van het lid Mutluer over het standaard uitvoeren van een uitvoeringstoets. Een ander belangrijk instrument dat we in 2026 verder doorontwikkelen is het portfoliomanagement van beleidsinitiatieven en wetgeving. Dit instrument moet helpen bij het krijgen van overzicht wat er op de strafrechtketen afkomt, en moet ook helpen bij het maken van keuzes in de toekomst. Eind 2026 verschijnt de tweede editie van de Staat van de wetgevingskwaliteit. Dat is de basis voor de dialoog over wetgevingskwaliteit en dilemma's hierbij, gericht op het verder versterken van de kwaliteit van wetgeving.

Digitalisering

Een sterke digitale rechtsstaat

Onze rechtsstaat moet waarborgen bieden voor een vrije, veilige en rechtvaardige samenleving, zowel offline als online, ook in Caribisch Nederland. Om zaken tijdiger, sneller en effectiever te behandelen digitaliseren de juridische beroepen, de rechterlijke macht, organisaties in de strafrechtketen en vele anderen hun dienstverlening, werkprocessen en zaakstromen. Rechtsbescherming en gegevensbescherming zijn twee belangrijke pijlers onder onze rechtsstaat. We evalueren regelmatig of het juridisch kader nog goed is toegesneden op nieuwe technologieën en digitale ontwikkelingen, en of het nodig is aanvullend te reguleren of bestaande normen te verhelderen. Daarnaast initiëren we een strategische visie op internationale gegevensstromen en -uitwisseling. Ook werken we verder aan een visie op toekomstbestendige digitalisering van de civiele en bestuursrechtelijke ketens. Digitalisering leidt immers regelmatig tot nieuwe beleidsvragen, bijvoorbeeld over hoe om te gaan met gegevens van burgers in openbare registers.

Aanpak cybercrime en gedigitaliseerde criminaliteit

Criminaliteit in de digitale wereld is inmiddels wijdverbreid. Dit geldt zowel voor cybercrime in enge zin, zoals ransomware en hacken, als voor gedigitaliseerde criminaliteit, zoals online fraude. Om slachtofferschap te voorkomen werken we aan bewustwording, onder andere met campagnes over social engineering en tweefactorauthenticatie. In 2026 stellen we voor de strafbedreiging van enkele cyberdelicten te verhogen. Dit weerspiegelt de ernst van deze feiten én biedt de opsporing meer mogelijkheden om daders op te sporen en criminele activiteiten te verstoren. In 2025 besloten we extra te investeren in politie, OM en NFI. Dit zorgde voor een impuls in de opsporing, maar het voorkwam niet dat het OM in de zomer van 2025 zelf slachtoffer werd van hacken. In 2026 spreken we onze ambities af in de nieuwe Veiligheidsagenda 2027-2030. We verbeteren de vaak grensoverschrijdende toegang tot digitale gegevens voor opsporing. We sluiten de implementatie af van de E-evidence verordening en de bijbehorende richtlijn. Deze verordening maakt het krijgen van digitaal bewijs in opsporingsonderzoeken uit andere EU-lidstaten een stuk efficiënter. Daarnaast bereiden we de ratificatie voor van het nieuwe VN-verdrag tegen cybercrime. Ook werken we oplossingsrichtingen uit gericht op het effectiever aanpakken van bad hosting, zoals know-your-customerbeleid, meer Europese samenwerking en het verder stimuleren van het Cleannetworksproject. En we bezien hoe in Nederland een Anti Phishing Shield structureel kan worden opgezet voor alle internetgebruikers.

Implementeren van richtlijnen en wetgeving gericht op digitalisering

Ook in 2026 gaan we verder met het implementeren van een aantal Europese verordeningen en richtlijnen voor digitalisering. De toegankelijkheid van de rechtsstaat versterken we verder door het implementeren van de e-Justice verordening en richtlijn en de Europese AI-verordening. Voor betere toegang tot het recht zetten we ook in op nationale digitalisering, bijvoorbeeld door het notarissen mogelijk te maken meer ambtshandelingen digitaal te verrichten. In het kader van een effectieve en efficiënte rechtspleging maakt de rechtspraak het in steeds meer zaakstromen mogelijk om digitaal te procederen. We werken aan het beleidsmatig voorbereiden van een wettelijke regeling rond de publicatie van rechterlijke uitspraken. Die regeling gaat een kader bieden voor de openbaarheid en controleerbaarheid van de rechtspraak in het digitale tijdperk.

Technologische ontwikkelingen op veiligheid gaan sneller dan ooit. In 2026 ondersteunen we gemeenten bij relatief nieuwe uitdagingen op dit terrein, zoals online aangejaagde openbare-ordeverstoringen. Het midden- en kleinbedrijf willen we digitaal weerbaarder maken. Ook opsporing in het digitale domein brengt uitdagingen met zich mee, zoals het krijgen van digitaal bewijs uit andere landen. Daarvoor nam de EU een verordening en een richtlijn aan, en is het tweede protocol bij het Verdrag van Boedapest getekend. In 2026 werken we aan de implementatie hiervan, waaronder de noodzakelijke nationale wetgeving.

2.3 Belangrijkste beleidsmatige mutaties

De onderstaande tabellen bevatten de belangrijkste mutaties voor respectievelijk de uitgaven en ontvangsten sinds de begroting 2025. De mutaties die groter zijn dan € 10 mln. worden toegelicht en, indien politiek relevant, worden ook kleinere mutaties toegelicht.

Tabel 2 Belangrijkste beleidsmatige uitgavenmutaties t.o.v. vorig jaar (bedragen x € 1.000)							
Artikel Uitgaven	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
Vastgestelde begroting 2025 (inclusief NvW, AW)	18.405.866	18.420.285	18.420.940	18.340.219	18.343.235	92.412	
Belangrijkste mutaties							
Voorjaarsnota 2025/ eerste suppletoire begroting 2025							
1 Identificatie en Registratie	31	- 16.800	- 16.800	- 16.800	- 16.800	- 16.800	- 16.800
2 Recherche Samenwerkingsteam (RST)	31	15.312	950	0	0	0	0
3 Inzet arbeidsvoorwaardenmiddelen	31	95.100	0	0	0	0	0
4 Ramingsbijstelling	31,32,33,34,36,91	- 78.200	- 73.200	- 63.200	- 58.201	- 48.200	- 48.200
5 Prognosemodel Justitiële Ketens (PMJ)	32, 33, 34, 91	35.927	81.044	85.449	86.149	86.449	86.449
6 Meerjaren Productie Prognose (MPP)	32	9.629	12.727	0	0	0	0
7 CAO rechterlijke macht OM	33	10.000	0	0	0	0	0
8 Kasschuif DG-ondermijning	33	- 30.500	0	27.500	3.000	0	0
9 Aanpak problematische schulden	34	0	7.000	18.000	0	0	0
10 Garantieregeling forensische zorg	34	24.000	0	0	0	0	0
11 Vervroegde invrijheidsstelling en zelfmelders	34	25.000	25.000	25.000	0	0	0
12 Ramingsbijstelling inburgering	38	0	- 68.477	2.866	41.391	24.117	103
13 Herverkaveling apparaatsuitgaven	91	- 120.734	- 111.804	- 104.405	- 103.705	- 103.425	- 103.425
14 Dekking interne problematiek	92	- 6.680	- 10.009	- 33.665	- 33.883	- 38.547	- 42.947
15 Boeten en transacties	92	- 20.045	- 23.745	- 24.819	- 24.993	- 24.993	- 24.993
16 Nationale Veiligheid HLA	92	- 8.270	- 41.990	- 103.390	- 103.390	- 103.390	- 103.990
17 Sociale advocatuur	92	0	0	30.000	30.000	30.000	30.000
18 Weerbaarheid	92	0	0	70.000	70.000	70.000	70.000
19 Eindejaarsmarge 2024	alle	159.770	0	0	0	0	0
20 Loonbijstelling 2025	92	679.844	683.161	686.739	686.048	686.948	678.064
21 Prijsbijstelling 2025	92	64.723	64.876	63.640	62.815	62.620	61.940
22 Dekking uit eindejaarsmarge	alle	- 159.770	0	0	0	0	0
23 Extrapolatie	alle	0	0	0	0	0	18.026.920
Overige mutaties		44.499	83.405	67.307	51.376	41.817	42.081
Miljoenennota 2026/ Ontwerpbegroting 2026							

5. Prognosemodel Justitiële Ketens (PMJ) 9

Het Prognosemodel Justitiële Ketens raamt de capaciteitsbehoefte van de justitiële keten. De grootste mutaties zijn onder andere verwerkt bij de onderstaande posten

- Op basis van de meest recente prognose van het aantal toevoegingen in asielzaken wordt de geraamde uitgaven aan gesubsidieerde rechtsbijstand bijgesteld. Het budget wordt in 2025 verlaagd met € -10 mln. en in 2026 verlaagd met € -5,6 mln.
- Volumeontwikkeling rechtspraak: op basis van de meest recente uitkomsten van het Prognosemodel Justitiële Ketens zijn de geraamde uitgaven aan de rechtspraak bijgesteld. Met name bij belasting- en handelszaken bij de rechtbanken en bij kantonzaken is de geraamde instroom hoger. Het budget in 2026 wordt verhoogd met € 8,1 mln. en vanaf 2027 met 16 mln.
- Het PMJ-budget OM wordt in 2026 met € 11,9 mln. verhoogd. De stijging wordt met name veroorzaakt door de stijging van het aantal feitgecodeerde overtredingszaken en zaken waarbij in beroep wordt gegaan bij de OvJ tegen een verkeersboete.
- De PMJ raamt een toenemende capaciteitsbehoefte in de Justitiële Jeugd Inrichtingen. Om aan deze behoefte te kunnen voldoen wordt het budget aangepast met € 9,5 mln. in 2025 oplopend naar € 28,3 mln. vanaf 2027.
- De PMJ raamt een toenemende capaciteitsbehoefte bij Klinische plaatsen overige Forensische zorg. Om aan deze behoefte te kunnen voldoen wordt het budget meerjarig aangepast met € 20,8 mln.
- Naar aanleiding van een uitspraak van het College van Beroep voor het bedrijfsleven heeft de NZa herziene Zorgprestatie-model-tarieven voor de jaren 2022 t/m 2025 gepubliceerd. DJI heeft contractueel vastgelegd dat aanpassingen op de NZa tarieven worden doorgevoerd. Dit verhoogt de gemiddelde dagprijs voor de overige forensische zorg (OFZ) en tbs. Het beschikbare financieel financieel kader wordt in 2025 verhoogd met € 16,9 mln. in 2025 oplopend naar € 18,8 mln. vanaf 2029 om de benodigde klinische OFZ en tbs tegen de verhoogde tarieven te kunnen realiseren.

Artikel 32. Rechtspleging en rechtsbijstand

Tabel 15 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 32 (bedragen x € 1.000)							
	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Art. Verplichtingen	2.373.012	2.492.406	2.460.635	2.457.558	2.457.985	2.448.586	2.427.795
Uitgaven	2.320.130	2.492.406	2.460.635	2.457.558	2.457.985	2.448.586	2.427.795
Apparaatsuitgaven	41.878	43.683	40.346	40.110	39.825	39.806	39.806
32.1 Apparaat Hoge Raad	41.878	43.683	40.346	40.110	39.825	39.806	39.806
<i>Personele uitgaven</i>	37.311	39.731	36.361	36.125	35.842	35.823	35.823
Eigen personeel	34.513	37.061	35.541	35.307	35.025	35.006	35.006
Externe inhuur	2.798	2.670	820	818	817	817	817
<i>Materiële uitgaven</i>	4.567	3.952	3.985	3.985	3.983	3.983	3.983
ICT	1.989	1.222	1.222	1.222	1.222	1.222	1.222
SSO's	513	605	638	638	638	638	638
Overig materieel	2.065	2.125	2.125	2.125	2.123	2.123	2.123
Programmauitgaven	2.278.252	2.448.723	2.420.289	2.417.448	2.418.160	2.408.780	2.387.989
32.2 Adequate toegang tot het rechtsbestel	704.321	766.161	752.409	735.253	725.420	718.831	712.313
<i>Bijdrage aan ZBO's/RWT's</i>	42.664	45.177	47.704	47.616	47.599	47.593	47.593
Raad voor Rechtsbijstand	32.152	34.583	36.808	36.789	36.776	36.771	36.771
Bureau Financieel Toezicht	10.512	10.594	10.896	10.827	10.823	10.822	10.822
<i>Subsidies (regelingen)</i>	59.848	52.597	61.646	57.806	55.330	54.575	54.575
Stichting de Geschillencommissie	616	1.298	1.193	1.190	1.187	1.186	1.186
Juridisch Loket	59.107	48.095	57.635	55.984	53.610	52.770	52.770
Overige Subsidies	125	3.204	2.818	632	533	619	619
<i>Opdrachten</i>	601.809	668.387	643.059	629.831	622.491	616.663	610.145
Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen	7.289	11.579	11.589	11.586	11.597	11.607	11.607
Toevoegingen rechtsbijstand	592.458	651.683	624.289	607.105	607.429	594.792	593.574
Mediation in Strafrecht	2.062	2.503	2.153	2.153	2.153	2.028	2.028
Overige Opdrachten	0	2.622	5.028	8.987	1.312	8.236	2.936
32.3 Optimale randvoorwaarden doelmatig en doeltreffend rechtsbestel	1.573.931	1.682.562	1.667.880	1.682.195	1.692.740	1.689.949	1.675.676
<i>Bijdrage aan ZBO's/RWT's</i>	67.531	79.157	75.940	74.457	74.105	72.950	71.913
Autoriteit Persoonsgegevens	45.538	55.892	53.519	53.056	53.037	51.993	50.956
College voor de Rechten van de Mens	11.921	13.096	12.337	11.345	11.018	10.910	10.910
Nationaal Register	2.338	2.408	2.347	2.325	2.322	2.320	2.320
Gerechtelijke Deskundigen							
Stichting Advisering Bestuursrechtspraak	6.199	5.927	5.923	5.918	5.916	5.915	5.915
Overige Bijdrage aan ZBO's/RWT's	1.535	1.834	1.814	1.813	1.812	1.812	1.812
<i>Bijdrage aan medeoverheden</i>	1.494.275	1.588.488	1.576.884	1.593.624	1.605.986	1.602.059	1.588.823
Bijdragen Rechtspleging	0	2	51	51	51	51	51
Caribisch Nederland (BES)	13.955	15.513	7.933	7.880	7.373	7.373	7.373
Raad voor de rechtspraak	1.480.084	1.565.955	1.565.010	1.581.803	1.594.672	1.590.745	1.577.509
Overige Bijdrage aan medeoverheden	236	7.018	3.890	3.890	3.890	3.890	3.890
<i>Subsidies (regelingen)</i>	10.830	9.732	10.772	10.056	9.256	8.947	8.947
Rechtspleging	638	666	665	663	660	659	659
Wetgeving	1.172	1.476	1.385	1.301	1.203	1.165	1.165
Perspectief herstelbemiddeling	118	3.266	3.601	3.563	3.554	3.554	3.554
Overige Subsidies	8.902	4.324	5.121	4.529	3.839	3.569	3.569
<i>Opdrachten</i>	1.295	5.185	4.284	4.058	3.393	5.993	5.993
Opdrachten en onderzoeken rechtspleging	488	1.055	1.656	1.430	765	3.365	3.365
Caribisch Nederland (BES)	807	343	418	418	418	418	418
Overige Opdrachten	0	3.787	2.210	2.210	2.210	2.210	2.210
Ontvangsten	209.560	267.919	205.764	208.622	210.578	211.908	211.908

32.2 Adequate toegang tot het rechtsbestel

Bijdragen aan ZBO's en RWT's

Raad voor Rechtsbijstand (RvR)

Het betreft hier de financiering voor apparaatsuitgaven van de Raad voor Rechtsbijstand. De RvR is belast met de uitvoering van de Wet op de rechtsbijstand, die ervoor zorgt dat on- en mindervermogenden verzekerd zijn van toegang tot het rechtsbestel.

Subsidies

Stichting het Juridisch Loket (hJL)

Het Juridisch Loket verleent rechtshulp zoals omschreven in de Wet op de rechtsbijstand. Rechtzoekenden kunnen hier terecht voor informatie, advies en hulp bij juridische vragen en problemen. Hiermee draagt het Juridisch Loket bij aan een goede toegang tot het recht.

Opdrachten

Toevoegingen Rechtsbijstand

De Raad voor Rechtsbijstand verstrekt toevoegingen aan een advocaat of mediator voor de verlening van rechtsbijstand aan rechtzoekenden met een laag inkomen en vermogen. In onderstaande tabel is een uitsplitsing in uitgaven en in aantallen weergegeven van de productiegegevens van de Raad over de verschillende onderdelen binnen de rechtsbijstand.

In tabel 17 is een uitsplitsing in uitgaven en in aantallen weergegeven van de productiegegevens van de Raad voor Rechtsbijstand en van het Juridisch Loket over de verschillende onderdelen binnen de rechtsbijstand. De begrotingsraming is gebaseerd op de verwachte uitgaven na opvolging per 2026 van de aanbevelingen van de commissie-Van der Meer II op het terrein van puntenaantallen en toeslagen, het punttarief en de reiskostenvergoeding voor mediators.

32.3 Optimale randvoorwaarden voor een doelmatig en doeltreffend rechtsbestel

Bijdragen aan ZBO's en RWT's

Nederlands Register Gerechtelijke Deskundigen (NRGD)

Het NRGD waarborgt en bevordert de kwaliteit van de inbreng van deskundigen in de rechtsgang. Indien een deskundige, zoals een psycholoog, toxicoloog of orthopedagoog, zich als gerechtelijk deskundige wil laten registreren, dient de aanmelding getoetst te worden door het NRGD. Het NRGD heeft een wettelijke basis (Wet deskundigen in strafzaken) en is onafhankelijk.

Stichting Advisering Bestuursrechtspraak (StAB)

De StAB adviseert, door middel van deskundigenberichten, op verzoek van de Raad van State en de rechtbanken over geschillen op het terrein van de fysieke leefomgeving zoals milieu, ruimtelijke ordening, water, bouw en schade.

Bijdrage medeoverheden

Raad voor de rechtspraak (Rvdr)

De Minister bekostigt de rechtspraak via de Raad voor de rechtspraak. De Rvdr is het landelijk orgaan van de Rechtspraak, die verder bestaat uit de rechtbanken, de gerechtshoven, de Centrale Raad van Beroep en het College van Beroep voor het Bedrijfsleven. De Raad bevordert de kwaliteit en eenheid van de rechtspraak, verzorgt de financiën, houdt toezicht en ondersteunt de bedrijfsvoering bij de gerechten. De Raad spreekt zelf geen recht. In dit artikelonderdeel wordt de totstandkoming van de bijdrage van de Minister aan de Raad voor de rechtspraak toegelicht.

Subsidies

Subsidie Rechtspleging

De subsidie Rechtspleging betreft met name een subsidie aan de Nederlandse Vereniging voor de Rechtspraak (NVvR).

Subsidie Wetgeving

De subsidie Wetgeving betreft een subsidie aan de Stichting Recht en Overheid (Academie voor Wetgeving en Academie voor Overheidsjuristen) en aan het Nederlandse Juristencomité voor de mensenrechten (NJCM).

Artikel 33. Veiligheid en criminaliteitsbestrijding

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 22 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 33 (bedragen x € 1.000)							
	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Art. Verplichtingen	1.408.823	1.699.272	1.523.919	1.567.044	1.537.197	1.618.635	1.479.670
Uitgaven	1.403.110	1.545.272	1.583.919	1.627.044	1.597.197	1.618.635	1.479.670
Apparaatsuitgaven	868.909	921.994	902.757	885.015	862.012	861.433	861.433
33.1 Apparaat Openbaar Ministerie	868.909	921.994	902.757	885.015	862.012	861.433	861.433
<i>Personele uitgaven</i>	<i>688.922</i>	<i>735.658</i>	<i>722.316</i>	<i>707.396</i>	<i>698.852</i>	<i>698.273</i>	<i>698.273</i>
Eigen personeel	617.180	665.806	655.777	641.733	641.034	640.800	640.800
Externe inhuur	70.051	68.047	64.747	63.871	58.026	55.681	55.681
Overig personeel	1.691	1.805	1.792	1.792	1.792	1.792	1.792
<i>Materiële uitgaven</i>	<i>179.987</i>	<i>186.336</i>	<i>180.441</i>	<i>177.619</i>	<i>163.160</i>	<i>163.160</i>	<i>163.160</i>
ICT	49.072	38.876	34.606	32.846	25.620	25.620	25.620
SSO's	49.308	54.595	54.816	54.805	54.804	54.804	54.804
Overig materieel	81.607	92.865	91.019	89.968	82.736	82.736	82.736
Programmauitgaven	534.201	623.278	681.162	742.029	735.185	757.202	618.237
33.2 Bestuur, informatie en technologie	61.554	95.376	110.211	96.698	96.368	96.244	96.244
<i>Bijdrage aan ZBO's/RWT's</i>	<i>2</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Overige Bijdrage aan ZBO's/RWT's	2	0	0	0	0	0	0
<i>Bijdrage aan medeoverheden</i>	<i>33.051</i>	<i>68.383</i>	<i>84.426</i>	<i>78.333</i>	<i>78.252</i>	<i>78.398</i>	<i>78.398</i>
Regionale Informatie en Expertise Centra	31.275	64.873	64.873	64.867	64.866	64.866	64.866
Overige Bijdrage aan medeoverheden	1.776	3.510	19.553	13.466	13.386	13.532	13.532
<i>Subsidies (regelingen)</i>	<i>25.269</i>	<i>20.482</i>	<i>25.477</i>	<i>16.604</i>	<i>16.305</i>	<i>16.035</i>	<i>16.035</i>
Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid	5.577	4.658	3.676	3.452	3.194	3.093	3.093
Platform Veilig Ondernemen	0	11.921	11.891	10.826	10.883	10.782	10.782
Overige Subsidies	19.692	3.903	9.910	2.326	2.228	2.160	2.160
<i>Opdrachten</i>	<i>3.232</i>	<i>6.511</i>	<i>308</i>	<i>1.761</i>	<i>1.811</i>	<i>1.811</i>	<i>1.811</i>
Overige Opdrachten	3.232	6.511	308	1.761	1.811	1.811	1.811
33.3 Opsporing en vervolging	470.709	525.276	569.404	644.661	638.817	660.958	521.993
<i>Bijdrage aan agentschappen</i>	<i>185.996</i>	<i>182.115</i>	<i>172.144</i>	<i>166.621</i>	<i>165.308</i>	<i>165.098</i>	<i>165.115</i>
NFI	119.039	118.044	115.826	115.868	114.916	114.841	114.841
Justid	37.453	33.358	27.656	22.395	22.117	22.014	22.031
Justis	29.504	30.713	28.662	28.358	28.275	28.243	28.243
<i>Bijdrage aan ZBO's/RWT's</i>	<i>5.455</i>	<i>8.011</i>	<i>7.118</i>	<i>7.076</i>	<i>7.076</i>	<i>7.076</i>	<i>7.076</i>
Autoriteit online Terroristisch en Kinderpornografisch Materiaal (ATKM)	5.455	8.011	7.118	7.076	7.076	7.076	7.076
<i>Bijdrage aan medeoverheden</i>	<i>113.763</i>	<i>136.473</i>	<i>176.946</i>	<i>215.814</i>	<i>190.552</i>	<i>189.915</i>	<i>194.915</i>
Caribisch Nederland (BES)	715	0	0	0	0	0	0
FIU.Nederland	3	1.287	371	371	371	371	371
Aanpak ondermijning	109.684	112.216	146.835	184.823	159.713	158.468	163.468
Overige Bijdrage aan medeoverheden	3.361	22.970	29.740	30.620	30.468	31.076	31.076
<i>Subsidies (regelingen)</i>	<i>8.554</i>	<i>9.174</i>	<i>5.380</i>	<i>5.071</i>	<i>4.625</i>	<i>4.451</i>	<i>4.451</i>
Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid	0	24	550	516	477	463	463
Offlimits	605	0	0	0	0	0	0
Overige Subsidies	7.949	9.150	4.830	4.555	4.148	3.988	3.988
<i>Opdrachten</i>	<i>154.754</i>	<i>187.153</i>	<i>205.466</i>	<i>247.729</i>	<i>268.906</i>	<i>292.068</i>	<i>148.086</i>
Schadeloosstellingen	36.955	45.573	23.573	23.568	23.568	23.568	23.568

	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Onrechtmatige Detentie	8.873	7.278	7.278	7.277	7.277	7.277	7.277
Gerechtskosten	39.136	40.876	41.135	41.124	41.384	41.643	41.643
Restituties ontvangsten voorgaande jaren	228	0	0	0	0	0	0
Verkeershandhaving OM	39.945	45.273	47.920	38.588	37.934	37.934	37.319
Afpakken	0	733	727	726	726	726	726
Bewaring, verkoop en vernietiging ibg voorwerpen	17.610	20.547	20.519	23.212	23.211	23.211	23.211
Overige Opdrachten	12.007	26.873	64.314	113.234	134.806	157.709	14.342
Garanties	2.187	2.350	2.350	2.350	2.350	2.350	2.350
Faillissementscuratoren	2.187	2.350	2.350	2.350	2.350	2.350	2.350
33.4 Vervolg en berechting MH17-verdachten	1.938	2.626	1.547	670	0	0	0
Opdrachten	1.938	2.626	1.547	670	0	0	0
Vervolg en berechting MH17-verdachten	1.938	2.626	1.547	670	0	0	0
Ontvangsten	1.058.513	1.389.579	1.479.631	1.504.124	1.545.475	1.580.681	1.616.378

33.1 Apparaatsuitgaven Openbaar Ministerie

Openbaar Ministerie (OM)

Het OM is de enige instantie in Nederland die een verdachte voor de strafrechter kan brengen, afgezien van de bijzondere procedure die geldt voor ambtsdelicten van Kamerleden en bewindspersonen. Samen met de rechtspraak is het OM onderdeel van de rechterlijke macht. Het OM zorgt ervoor dat strafbare feiten worden opgespoord en vervolgd. Daarvoor wordt samengewerkt met politie en andere opsporingsdiensten. Het OM is een landelijke organisatie verdeeld over tien arrondissementen. Deze zijn gelijk aan de tien regionale eenheden van de politie. Daarnaast richt het Landelijk Parket zich op de bestrijding van (internationaal) georganiseerde misdaad, bestrijdt het Functioneel Parket criminaliteit op het gebied van milieu, economie en fraude en worden alle beroepen tegen verkeersboetes en eenvoudige misdrijfzaken door het Parket Centrale Verwerking OM (CVOM) behandeld. De zaken waarin hoger beroep wordt aangetekend komen bij een van de vier vestigingen van het Ressortsparket. Dit budget is bestemd voor de financiering van de apparaatsuitgaven van het OM. Het verschil ten opzichte van 2025 wordt grotendeels verklaard door de loon- en prijsontwikkelingen en daarnaast door enkele aanvullende investeringen ten behoeve van volumeontwikkelingen, de bestrijding van ondermijnende criminaliteit en het nieuwe wetboek van strafvordering.

In 2026 beoordeelt het OM naar verwachting circa 701.000 zaken van burgers die beroep instellen tegen een verkeersboete (WAHV). Deze aantallen zaken zijn de afgelopen jaren sterk gestegen door de stijging van het aantal beroepszaken die worden aangespannen door professioneel gemachtigden. Door de aanpassing van de proceskostenvergoeding per 1 januari 2024 is de instroom niet verder gestegen. Een daling is echter nog niet zichtbaar in deze raming.

Verder neemt het OM in circa 194.000 overtredingszaken een strafrechtelijke beslissing. Het OM kan de zaak zelfstandig afdoen (bijvoorbeeld met een strafbeschikking of een sepot) of de zaak aan de kantonrechter voorleggen.

Het OM zet de meeste capaciteit in bij de behandeling van misdrijfzaken. De capaciteit van het OM is erop gericht om ruim 44.000 eenvoudige misdrijfzaken, meestal zogenaamde feitgecodeerde misdrijven te behandelen. Bij de circa 123.000 interventiezaken is het doel dat bij veel voorkomende (wijkgerelateerde) criminaliteit de burger als verdachte, slachtoffer of betrokkene een merkbare, zichtbare en betekenisvolle (strafrechtelijke) interventie ervaart die waar mogelijk snel (ZSM) wordt uitgevoerd.

De circa 26.000 onderzoekszaken en 10.700 ondermijningszaken omvatten de opsporing en vervolging van ernstige delicten. In ondermijningszaken ligt de focus op de aanpak van criminele activiteiten die niet primair

ter kennis van de opsporingsinstanties komen via aangiften. De strafrechtelijke onderzoeken en de daaruit volgende strafzaken zijn vaak langdurig, complex en omvangrijk.

Tot slot kan een verdachte of de officier van justitie (of beiden) in appèl gaan tegen het vonnis van de strafrechter. In dat geval wordt de strafzaak door het Ressortsparket in behandeling genomen. Het gaat hier naar verwachting om circa 25.000 zaken. Het wegwerken van de ontstane voorraad bij rechtbanken zal met enige vertraging vermoedelijk leiden tot extra instroom van hoger beroepzaken bij het Ressortsparket.

33.3 Opsporing en vervolging

Bijdrage aan agentschappen

Justitiële informatiedienst (Justid)

De Justitiële Informatiedienst (Justid) is opgericht om cruciale justitiële informatie eenvoudig en snel te delen binnen overheidsinstanties. Ze werkt daarbij intensief samen met diverse partners binnen de strafrecht-, migratie- en jeugdketen zowel in Nederland als op Europees niveau. Een uitgebreidere toelichting is te vinden in de agentschapsparagraaf van Justid.

Opdrachten

Gerechtskosten

Ten laste van dit budget worden de uitgaven gebracht die betrekking hebben op deskundigen en tolken en vertalers, die een bijdrage leveren aan het strafproces en worden bekostigd in overeenstemming met het Besluit tarieven in strafzaken.

Overige opdrachten

De implementatie van het nieuwe Wetboek van Strafvordering vergt grote inspanning van de strafrechtketen. Het betreft onder andere het aanpassen van digitale systemen, het opnieuw inrichten van werkprocessen en het opleiden van professionals in de keten.

Artikel 34. Straffen en beschermen

A. Algemene doelstelling

Voorkomen dat burgers (opnieuw) dader of slachtoffer worden van criminaliteit, volwassenen en kinderen beschermen die vanwege de kwetsbare positie waarin zij verkeren bedreigd of verleid worden door (herhaalde) criminaliteit of die bedreigd worden in hun ontwikkeling en bewerkstelligen dat met een straf genoegdoening wordt geboden aan het slachtoffer en aan de samenleving als geheel.

Dit doen wij door het borgen van de veiligheid door de tenuitvoerlegging van strafrechtelijke sancties, het bevorderen van het nemen van preventieve maatregelen door burgers en bedrijven, het versterken van de positie van slachtoffers, het beschermen van jeugdigen die in hun ontwikkeling worden bedreigd in de opvoed- en leefsituatie en het realiseren van een effectieve aanpak van jeugdcriminaliteit en geweld in huiselijke kring.

6. Raad voor de rechtspraak

De Rechtspraak geeft in dit hoofdstuk, dat gebaseerd is op de PMJ-prognose van december 2024 en de MPP van september 2024, aan welke activiteiten zij in de jaren 2025–2030 gaat verrichten en welke middelen daarvoor nodig zijn.

De missie van de Rechtspraak geeft aan dat de Rechtspraak rechten en vrijheden beschermt, opkomt voor de democratische rechtsstaat, zorgt voor een goede toepassing van het recht en voor beslissingen door onafhankelijke, onpartijdige, integere en deskundige rechters. Deze missie is vervolgens vertaald in een visie, zijnde de Rechtspraak is rechtvaardig, toegankelijk, tijdig en transparant en speelt in op maatschappelijke ontwikkelingen. Richting 2030 is een Agenda van de Rechtspraak geformuleerd waarin gefocust wordt op twee thema's:

1. Burgerperspectief

De Rechtspraak wil graag toegankelijk en begrijpelijk zijn, ook voor mensen zonder juridische kennis. De rechtzoekende moet zich gehoord en serieus genomen voelen. De Rechtspraak streeft naar heldere uitspraken en kijkt niet alleen naar de juridische vraag, maar ook naar de persoonlijke situatie van rechtzoekenden en de maatschappelijke context van een zaak. Om dit te bewerkstelligen loopt een aantal projecten zoals Preventie met Gezag/Wijkrechtspraak en het voor de burger begrijpelijker maken van brieven en berichten. Ook worden nieuwe initiatieven ontplooid zoals het principe 'één gezin, één rechter' naar aanleiding van het reflectierapport van de familie- en jeugdrechters.

2. (Institutionele) vernieuwing

Onder meer vanwege een op langere termijn zeer uitdagende arbeidsmarkt zet de Rechtspraak in op meer samenwerking en aanpassingen in de uitvoering van het werk, zoals meer regievoering, inzet van digitalisering en gebruik van artificiële intelligentie (AI). Ook wordt verkend of bulkzaken meer geconcentreerd kunnen worden afgedaan. Daarnaast zet de Rechtspraak in op het vergroten van het welzijn en de ontwikkeling van zijn medewerkers.

De gerechten, de landelijke diensten en de Raad voor de rechtspraak werken in 2026 gezamenlijk aan de belangrijkste beleidsdoelen aan de hand van de missie en visie van de Rechtspraak. De hierboven genoemde twee thema's – burgerperspectief en institutionele vernieuwing – geven daarbij richting en focus. Welke beleidsdoelen daarbij in ieder geval een belangrijke rol zullen spelen wordt hieronder toegelicht.

Innovatie en maatschappelijk effectieve rechtspraak

De veranderende behoeften van de samenleving vragen om rechtspraak die zichzelf blijft verbeteren en aanpassen. Voor mensen met een juridisch probleem is de oplossing niet altijd (alleen) het doorhakken van de juridische knoop. Soms is het nodig en passend om achterliggende problemen aan te pakken. De Rechtspraak wil met innovatieve projecten zo goed mogelijk aansluiten bij de behoeften van rechtzoekenden. In het kader van maatschappelijk effectieve rechtspraak is er extra aandacht voor laagdrempelige, toegankelijke en snelle rechtspraak en het probleem achter het juridische geschild. Innovatie binnen de Rechtspraak bereikt een nieuwe fase waarin de nadruk steeds meer komt te liggen op implementatie. Zo is de schuldenfunctionaris landelijk geïmplementeerd, wordt Wijkrechtspraak organisch uitgebreid en wordt er op meerder locaties geëxperimenteerd met de regelrechter.

Klantonderzoek

De Rechtspraak wil inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen en verbeteren vanuit het perspectief van de rechtzoekende. Dat doet ze onder meer door het uitvoeren van klantonderzoeken. Onafhankelijk klantonderzoek onder burgers en andere rechtzoekenden, zoals bedrijven en professionals, geeft inzicht in de waardering voor het functioneren van de Rechtspraak en geeft aanknopingspunten voor verbetering.

Begrijpelijke en mensgerichte communicatie

De rechter moet toegankelijk zijn voor iedereen. De Rechtspraak zorgt daarom voor laagdrempelige toegang en begrijpelijke informatie vanuit het perspectief van de burger. Door voortdurend te luisteren naar en te leren van de ervaringen van burgers, verbetert de Rechtspraak stapsgewijs haar communicatie: digitaal, geschreven, aan de telefoon en in de gerechten.

Zowel de burger met juridische bijstand als de zelfstandig procederende burger moet zich goed kunnen redden als procespartij. De Rechtspraak biedt praktische en begrijpelijke informatie over de stappen in de procedure en wat er op welk moment van iedere procespartij wordt verwacht. Door de rechtzoekende als het ware ‘aan de hand te nemen’ en in heldere taal uit te leggen wat de stappen in de procedure zijn en wie wat wanneer moet doen, voelen burgers zich bekwaam in plaats van onzeker. Hiermee wordt het vertrouwen in de rechtspraak versterkt. Daarnaast dragen goede informatievoorziening en beter inzicht bij aan het gezag van de rechter en aan acceptatie van de uitspraak.

Reflectie familie- en jeugdrecht

In februari 2023 heeft de reflectiecommissie familie- en jeugdrechters van de gerechten haar rapport ‘Recht doen aan kinderen en ouders’ gepubliceerd. Dit rapport bevat de reflectie op de werkwijze van rechters in het familie- en jeugdrecht en volgt op een eerder onderzoek van bestuurs-rechters naar hun rol in de toeslagenaffaire. Conclusie is dat er voor bescherming van kwetsbare kinderen en hun ouders meer tijd en continuïteit in het hele proces rondom familie- en jeugdzaken moet komen. Hun belangen kunnen daardoor beter worden beschermd. De rechtsbescherming van deze kinderen en hun ouders moet verder worden verbeterd.

De Rechtspraak streeft naar meer zittingscapaciteit, inclusief meer tijd voor de voorbereiding en nabewerking van de zaken die op deze zittingen worden behandeld. Daarom is de Rechtspraak bezig ervoor te zorgen dat de rechter standaard spreekt met ouders en kinderen bij een verlengingsverzoek van een ondertoezichtstelling (meldbriefprocedure) en dat zaken van één gezin door één rechter worden behandeld (de regierechter). Naar verwachting komt dit ook ten goede aan de motivering van de uitspraken in deze zaken. Daarnaast wordt er verder gewerkt aan ruimte om rechters onderlinge te laten reflecteren op de invulling van hun rol. Voor de kindgesprekken worden kinderen vanaf 8 jaar uitgenodigd. Dit was eerder nog vanaf 12 jaar. Ook hoopt de Rechtspraak dat de inzet van pedagogisch medewerkers zal bijdragen aan meer kennis rondom huiselijk geweld, gehechtheid en culturele achtergrond. Een rol vergelijkbaar met de rol van forensisch medewerkers in strafzaken.

Digitalisering

Sinds 2023 werkt de Rechtspraak vanuit een gezamenlijke digitalise-ringsstrategie aan stabiele digitalisering. De centrale gedachte is dat iedereen (rechtzoekende, procespartijen, ketenpartners en medewerkers van de Rechtspraak) op elk gewenst moment, op elke gewenste plek kan beschikken over de informatie die hen toekomt. Waar de afgelopen jaren in het teken hebben gestaan van het faciliteren van het digitaal procederen voor de rechtzoekende staat de Rechtspraak de komende jaren voor de opgave deze digitale toegankelijkheid om te zetten in digitaal werken binnen de Rechtspraak. De huidige administratieve systemen moeten verder worden vernieuwd naar systemen voor digitale procesondersteuning om ook intern de vruchten te kunnen plukken van de digitalisering aan de voorkant.

Artificiële Intelligentie (AI)

AI verandert de wereld ingrijpend. De Rechtspraak dient zich daartoe te verhouden. Enerzijds manifesteert AI zich in de casuïstiek: hoe gaan we om met door AI gegeneerde proces- en bewijsstukken? Welk effect heeft AI op bewijsvoering en equality of arms? Anderzijds biedt AI de Rechtspraak ook kansen. AI zou bijvoorbeeld een wezenlijke bijdrage kunnen leveren aan grote vraagstukken van de Rechtspraak zoals het beheersen van doorlooptijden en werkdruk. Investeren en experimenteren is noodzakelijk. De Rechtspraak wil het onder andere mogelijk maken om chatbots in te zetten om laagdrempelig in contact te staan met mensen, AI in te

zetten op documentanalyse van complexe dossiers (samenvatten, argumentextractie, annoteren), uitspraken samen te vatten op B1-niveau en te investeren in voorspelmodellen.

Tijdige en voorspelbare rechtspraak

Voor rechtzoekenden blijft het belangrijk dat zij weten wanneer ze wat van de Rechtspraak kunnen verwachten. Daarom wordt binnen de Rechtspraak blijvend hard gewerkt aan tijdige en voorspelbare rechtspraak, ook na afloop van het landelijke programma Tijdige rechtspraak eind 2025. De Rechtspraak draagt er zorg voor dat de opgedane kennis niet verloren gaat en deze duurzaam wordt doorontwikkeld binnen de organisatie. De gerechten zullen hiermee vanaf 2026 zelfstandig en in samenwerking verder kunnen werken aan de doelen rondom tijdigheid en voorspelbaarheid.

De mensen

De krapte op de arbeidsmarkt is zichtbaar en voelbaar. Dat raakt de hele samenleving en dus ook de Rechtspraak. Dat betekent dat naar de toekomst toe er rekening mee moet worden gehouden dat het werk met minder mensen moet worden gedaan en in sommige gevallen het werk anders georganiseerd moet worden. Hiertoe is de HRM-strategie van de Rechtspraak ontwikkeld. Met strategische personeelsplanning zorgt men ervoor dat de juiste persoon op de juiste plek komt en blijft. De Rechtspraak wil een inclusieve en diverse organisatie zijn. Daarin wordt ruimte geboden voor medewerkers met verschillende achtergronden en het stimuleren van de inbreng van iedere collega. Maatschappelijke ontwikkelingen worden vertaald naar benodigde competenties en vaardigheden voor huidige en toekomstige medewerkers. Daarnaast investeert de Rechtspraak in de leidinggevenden zodat zij hun vak goed kunnen uitoefenen. Ook zorgt het voor een landelijke HRM-informatievoorziening en een uniform HRM-beleid.

Organisatieontwikkeling

De Rechtspraak heeft een bijzondere staatsrechtelijke positie waarbij de onafhankelijkheid een fundamenteel uitgangspunt is en blijft. De komende jaren zal men verkennen op welke wijze de organisatie- en besturingsprincipes van de Rechtspraak het beste verder invulling kunnen geven zonder afbreuk te doen aan dat fundamentele uitgangspunt. De Rechtspraak wil zich de komende jaren daarnaast verder ontwikkelen als een lerende organisatie en meer het vermogen krijgen om in te spelen op de veranderende omstandigheden.

Beveiliging en weerbaarheid

De Rechtspraak ziet toegenomen dreigingen vanuit criminele groepen, statelijke actoren en door verwarde personen. Zorgen voor een veilige en weerbare organisatie is een brede en veelomvattende opgave: het gaat om persoonlijke en fysieke bedreigingen van de rechters en rechtspraakmedewerkers, maar ook om informatiebeveiliging/cybersecurity, privacy en integriteit. De afgelopen jaren heeft de Rechtspraak al op diverse aspecten verbeteringen doorgevoerd. Vanaf 2026 wordt nog meer ingezet op betrouwbaarheidsonderzoeken, begeleiding bij huisbezoeken aan verwarde personen in het kader van de Wvvgz en extra maatregelen door de ontwikkelingen op het gebied van wetgeving ten aanzien van spionagegerelateerde zaken.

Duurzaamheid

De Rechtspraak sluit aan bij het duurzaamheidsbeleid van de rijksoverheid. Binnen de brede waaier aan doelstellingen in dit programma kiest de Rechtspraak ervoor haar visie en strategie middels enkele pijlers vorm te geven. Hierbij wordt gewerkt aan de doelen klimaatneutraal, circulair en versterking van de biodiversiteit, waarbij een klimaatneutrale organisatie het speerpunt is. In het Actieplan Klimaatneutrale Rechtspraak 2030 staan verschillende maatregelen verdeeld over negen thema's om te komen tot een klimaatneutrale organisatie. Het gaat om energie, papier, ICT, vervoer, afval, catering, inkoop, biodiversiteit en water. Het uitgangspunt bij het nemen van maatregelen is minder en groener.

Doorlooptijden

De doorlooptijd is gedefinieerd als de totale tijd in dagen die verstrijkt tussen het instromen en het uitstromen van een zaak bij een gerechtelijke instantie. De Rechtspraak heeft deze (maximum)normen voor doorlooptijden in 2020 ontwikkeld, dit worden «de standaarden» genoemd. Er wordt nu voor het overgrote deel gewerkt met een maximum voor het aantal dagen per zaakstroom. Het streven is dat alle zaken binnen deze standaard worden afgehandeld. Deze methodiek maakt interne sturing eenvoudiger en maakt duidelijker wat rechtszoekenden kunnen verwachten.

Voor de interne sturing worden inmiddels zo'n 70 standaarden voor (hoofd)zaakstromen onderscheiden. De verantwoording in het jaarverslag vindt plaats per rechtsgebied, met nadere specificatie voor een tweetal zaakstroomgroepen onder bestuur. In de onderstaande tabel wordt het percentage zaken weergegeven dat is uitgestroomd binnen de genormeerde doorlooptijd in 2024. Het streven is om over de hele linie elk jaar vooruitgang te boeken in het percentage zaken dat binnen de normtijd wordt afgehandeld.

Tabel 91 Doorlooptijden	
Bestuur	Standaard
Rechtbanken	33%
<i>waarvan belastingzaken</i>	15%
<i>waarvan vreemdelingenkamer</i>	56%
Gerechtshoven (belastingzaken)	41%
CBb	5%
CRvB	5%
Familie- en jeugdrecht	
Rechtbanken	67%
Gerechtshoven	46%
Handel/kanton	
Rechtbanken	75%
Gerechtshoven	31%
Strafrecht	
Rechtbanken	33%
Gerechtshoven	25%
Toezicht	
Bestuur	Standaard
Rechtbanken	57%

Bijlagen

Tabel 94 Subsidies (bedragen x € 1.000)¹

Ar-tikel	Naam subsidie(regeling)	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Laatste evaluatie-moment	Volgende evaluatie-moment	Einddatum Subsidie
31	Opsporing	2.726	2.817	2.803	2.791	2.798	2.770	2.770	Zie toelichting	Zie toelichting	Zie toelichting
31	Stichting Arbeidsmarkt en Opleidingsfonds Politie (SAOP)	3.424	3.873	3.519	3.512	3.242	3.136	3.136	Zie toelichting	Zie toelichting	Zie toelichting
31	Overige Subsidies	8.819	7.382	1.498	1.222	1.180	498	498	Zie toelichting	Zie toelichting	Zie toelichting
32	Stichting de geschillencommissie	616	1.298	1.193	1.190	1.187	1.186	1.186	2018	2025	Zie toelichting
32	Juridisch Loket	59.107	48.095	57.635	55.984	53.610	52.770	52.770	Zie toelichting	Zie toelichting	Zie toelichting
32	TR Incidentele subsidie		719	1.407							2026
32	KBVG Ibo Schulden		350								2025
32	Nederlandse Vereniging voor de Rechtspraak (NVvR)	638	666	665	663	660	659	659	2014	2025	Zie toelichting
32	Wetgeving	1.172	1.476	1.385	1.301	1.203	1.165	1.165	Zie toelichting	Zie toelichting	Zie toelichting
32	Perspectief Herstelbemiddeling	118	3.266	3.601	3.563	3.554	3.554	3.554	2013	2026	Zie toelichting
32	Subsidieaanvraag BBV KBVG		1.400	495							2026
32	Groene Boa's		4.163	4.837							2026
32	Weerbaarheid Juridische Beroepen		896								2025
32	Overige subsidies Rechtspleging	9.027		1.200	5.161	4.372	4.188	4.188	Zie toelichting	Zie toelichting	Zie toelichting
33	Centrum voor Criminaliteitsbestrijding en Veiligheid (CCV)	5.577	4.858	3.676	3.452	3.194	3.093	3.093	2024	2029	Zie toelichting
33	Platform Veilig Ondernemen	-	12.411	12.353	11.223	11.252	11.140	11.140	-	2027	Zie toelichting
33	Overige subsidies (veiligheid en bestuur)	17.676	7.370	9.677	2.147	1.971	1.887	1.887	Zie toelichting	Zie toelichting	Zie toelichting
33	Centrum voor Criminaliteitsbestrijding en Veiligheid (CCV)	-	24	550	516	477	463	463	2025	2030	Zie toelichting
33	Comensha	1.028	1.028	930	882	833	794	794	2016	2025	Zie toelichting
33	Fraudehelpdesk	1.121	1.221	1.019	963	898	874	874	2023	2028	Zie toelichting
33	Meldpunt online Discriminatie (MOD)	263	263	237	223	206	200	200	Zie toelichting	Zie toelichting	Zie toelichting
33	Stichting Expertisebureau Online Kindermisbruik (EOKM) / Offlimits	605	2.681	2.415	2.269	2.099	2.035	2.035	Zie toelichting	2027	Zie toelichting
33	Overige subsidies opsporing en vervolging	7.553							Zie toelichting	Zie toelichting	Zie toelichting
34	Subsidies Integriteit en kansspelen	1.251	1.361	1.252	1.176	1.088	1.054	1.054	2013	2027	Zie toelichting
34	Subsidies Aanpak criminaliteitsfenomenen	9.262	5.319	4.223	3.970	3.666	3.646	3.646	2013	2027	Zie toelichting
34	Subsidies Jeugdbescherming en Jeugdsancties	35.147	26.456	31.082	21.484	28.888	12.987	12.987	2010	2027	Zie toelichting
34	Subsidies Intra- en extramurale sanctieuitvoering	3.846	8.304	7.688	7.091	6.406	6.136	6.136	2018	2027	Zie toelichting
34	Subsidies Slachtofferbeleid	745								Zie toelichting	Zie toelichting
34	Stichting Reclassering Caribisch Nederland (BES)	2.406	2.270	2.190	2.184	2.178	2.176	2.176	Zie toelichting	Zie toelichting	Zie toelichting
36	Nederlands Rode Kruis	1.606	4.226	2.890	1.399	1.295	1.253	1.253	Zie toelichting	2028	Zie toelichting
36	Stichting Korpora	635	654	652	575	532	514	514	Zie toelichting	2027	Zie toelichting
36	Overig Nationale Veiligheid en terrorismebestrijding	6.993	3.296	2.831	2.594	2.401	2.325	2.325	Zie toelichting	Zie toelichting	Zie toelichting
37	Stichting Vluchtelingenwerk Nederland	20.804									

Begroting ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

2. Beleidsagenda

2.1 Beleidsprioriteiten

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) werkt aan belangrijke maatschappelijke opgaven voor Nederland en het Koninkrijk. Niet voor niets is «Goed bestuur en een sterke rechtsstaat» als prioriteit opgenomen in het Hoofdlijnenakkoord van het demissionaire kabinet Schoof. Wij als BZK zijn verantwoordelijk voor een sterke en weerbare democratie en rechtsstaat, een betrokken en betrouwbare overheid, nationale veiligheid, een betrouwbare, dienstbare en rechtvaardige Rijksdienst, digitalisering en het herstel van Groningen en Noord-Drenthe. Daarnaast coördineren we de samenwerking tussen Nederland en de andere landen binnen het Koninkrijk, tussen de Rijksoverheid, medeoverheden en de openbare lichamen.

Herstel van vertrouwen en verbinding met de burger

De democratische rechtsstaat vormt het fundament van onze samenleving en behoeft voortdurend aandacht. Daarom werken we aan het versterken, beschermen en vernieuwen van de Nederlandse democratische rechtsstaat, bijvoorbeeld door institutionele vernieuwing zoals constitutionele toetsing van ontwerpregelgeving in het wetgevingsproces. Het herstellen van het vertrouwen van burgers in de politiek en de overheid is daarbij van groot belang. Burgers moeten gehoord worden, zich geholpen voelen en meer zeggenschap hebben over zaken die hen aangaan.

2.1.1 Sterke en weerbare democratie en rechtsstaat

Goed bestuur en een sterke en weerbare democratie en rechtsstaat vormen het fundament van onze samenleving. Voor het goed functioneren hiervan is het van belang dat de verschillende instituties en bestuurslagen binnen de democratische rechtsstaat effectief zijn, met gezag opereren en met elkaar in evenwicht zijn. Ook is het essentieel dat het bestuur betrouwbaar, betrokken en bekwaam is. Daarom heeft het kabinet een agenda gelanceerd voor vernieuwing van de democratie, de rechtsstaat en het bestuur en de controle daarop, waar in 2026 verder aan wordt gewerkt. Doel is het versterken van het belang van de Grondwet en van grondrechten, van 'checks and balances' in ons democratisch bestel, van rechtsstatelijke instituties en rechtsbeginselen. Hierbij is ook nadrukkelijk aandacht voor de onderlinge samenhang tussen deze thema's. Voor deze agenda is vertrouwen essentieel. Deze aanpak kan niet los worden gezien van het herstel van de verbinding tussen overheid en inwoners.

Rechtsstaat

Hoeder van de Grondwet

De minister van BZK is de hoeder van de Grondwet. Het belang van de Grondwet en van grondrechten, van 'checks and balances' in ons democratisch bestel, van rechtsstatelijke instituties en rechtsbeginselen wordt versterkt. Ook wordt erop ingezet dat de Grondwet de bescherming biedt die past bij de huidige tijd, waarin digitale technologie een steeds belangrijker rol speelt in de verhouding tussen overheid en burgers.

Institutionele vernieuwing

De constitutionele toetsing van ontwerpregelgeving is versterkt en de inzet hierop is geïntensiveerd. Ook is het wetsvoorstel om constitutionele toetsing van wetten aan klassieke grondrechten door de rechter mogelijk te maken in 2025 in consultatie gebracht. Door het ontbreken van structurele dekking voor de constitutionele toetsing door de rechter, de oprichting van een constitutioneel hof en de verzelfstandiging van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State wordt bezien hoe deze beleidsvoornemens verder te brengen.

2.5 Strategische Evaluatie Agenda

De Strategische Evaluatie Agenda (SEA) laat zien hoe BZK de komende jaren werkt aan het verkrijgen van inzichten over de (voorwaarden voor) de doeltreffendheid en doelmatigheid van ons beleid. Door voldoende (goed) evaluatieonderzoek uit te voeren neemt het aantal bruikbare inzichten toe. Conform afspraak met de Kamer wordt periodiek (indicatie 4-7 jaar) per thema verantwoording afgelegd over de doeltreffendheid en doelmatigheid van het gevoerde beleid. Dit gebeurt via een periodieke rapportage (voorheen: beleidsdoorlichting). Hieronder is de planning van deze syntheseonderzoeken opgenomen. Vanwege het bijzondere karakter van begrotingsartikel 2 (Nationale Veiligheid) vindt daarop geen periodieke rapportage plaats.

Tabel 4 Planning periodieke rapportages

Thema/Periodieke rapportage	Eerstvolgende Periodieke rapportage	Begrotingsartikelen					
		1	2	6	7	14	15
Goed bestuur	2028	1.1					
Een sterke en weerbare democratische rechtsstaat	2028	1.2/1.3					
Overheidsdienstverlening, informatiebeleid en informatiesamenleving	2026	6.2					
Identiteitsstelsel	2025	6.5					
		6.7/ 6.8					
Hoogwaardige dienstverlening één overheid en GDI	2028						
Werkgevers- en bedrijfsvoeringsbeleid	2028	7					
Slavernijverleden	2030	14					
Een veilig Groningen met perspectief	2030	15					

3. Beleidsartikelen

3.1 Artikel 1. Openbaar bestuur en democratie

A. Algemene doelstelling

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) werkt aan een slagvaardig en betrouwbaar openbaar bestuur waarop inwoners kunnen vertrouwen en dat oog heeft voor de menselijke maat. Een openbaar bestuur dat samen met de samenleving in staat is de maatschappelijke opgaven op te lossen. Veranderingen in onze maatschappij beïnvloeden hoe ons bestuur en onze democratie werkt. Om waarden als legitieme besluitvorming, slagkrachtig openbaar bestuur en transparantie daarbij te behouden en democratische waarden en vrijheden te borgen en versterken, is continu aandacht nodig voor de werking en inrichting van democratie en bestuur.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) heeft de zorg voor het goed functioneren van het openbaar bestuur van ons land.

Inwoners verlangen in toenemende mate maatwerk van de overheid. Dat vraagt om een overheid die in kan spelen op hun individuele behoeften en om kan gaan met uiteenlopende maatschappelijke opgaven op verschillende schaalniveaus. Daarnaast zijn er grote maatschappelijke opgaven die we als overheden alleen samen met de samenleving kunnen oplossen. Om hier goed op in te kunnen spelen organiseren we de overheid zo dicht mogelijk bij de burger en met betrokkenheid van de burger.

Met het oog op de doelen binnen dit beleidsartikel is een gezamenlijke inzet van gemeenten, provincies, waterschappen en het Rijk nodig.

De slagvaardigheid en legitimatie van het openbaar bestuur vraagt om een zo helder mogelijke taakverdeling tussen de overheden, financiering die daarbij aansluit, draagkracht in de uitvoering, onderlinge afstemming en samenwerking, betrokkenheid van burgers, ruimte voor maatwerk en zorg voor en toerusting van de mensen werkzaam in het openbaar bestuur.

De minister is hoeder van de Grondwet (GW).

De minister is verantwoordelijk voor:

Stimuleren

- Om de slagvaardigheid van het openbaar bestuur te versterken stimuleert de minister de samenwerking tussen overheden en het werken als één overheid, onder meer via de Agenda stad, City Deals en Regio's aan de grens.
- Ter versterking van het democratisch bestel werkt de minister aan een sterkere verbinding van inwoner en overheid, aan betere toerusting en ondersteuning van politieke ambtsdragers en aan een weerbaarder bestuur. De minister stimuleert en faciliteert betrokken partijen en draagt zorg voor kennisontwikkeling en –verspreiding. Concrete voorbeelden zijn Netwerk Weerbaar bestuur en Kennispunt Lokale Politieke Partijen.
- De minister stimuleert, vanuit haar verantwoordelijkheid voor de Grondwet, het mensenrechtenbeleid in Nederland.
- De minister heeft een stimulerende rol voor een betrouwbare overheid door medeondertekening van de Algemene wet bestuursrecht. Deze wet is kaderstellend voor een behoorlijk bestuur.
- De minister draagt (mede in reactie op het rapport Ongekend onrecht) zorg voor een betere dienstverlening aan de burger vanuit alle onderdelen van de overheid (Kamerstukken II 2020/21, 35510, nr. 4).
- Medeoverheden worden gecompenseerd voor de uitgaven en derving van inkomsten als gevolg van het kwijtschelden van publieke schulden aan gedupeerden van de toeslagenaffaire (Stcrt. 2021, 47680).

C. Beleidswijzigingen

Versterken democratische instituties en weerbaar bestuur

In het kader van toegankelijke en uitvoerbare verkiezingen wordt bij de gemeenteraadsverkiezingen in 2026 een experiment met het nieuwe stembiljet gehouden. Om de overheid weerbaarder te maken tegen desinformatie en deepfakes worden interventies met focus op democratische processen, publiek debat en maatschappelijke stabiliteit gedaan. Er wordt extra ingezet op maatschappelijke initiatieven ter versterking van democratisch burgerschap. Voor een weerbaar en aantrekkelijk openbaar bestuur wordt de beveiliging van raadsleden en raadszalen uitgebreid en de beroepsverenigingen van decentrale bestuurders versterkt. Verder zijn er middelen beschikbaar voor de structurele kosten van een referendum en de versterking van de ondersteuning van de Tweede Kamer.

Versterken rechtsstaat

Om de instituties van ons bestel te versterken, versterkt het kabinet de constitutionele toets van ontwerp wet- en regelgeving, werkt het kabinet aan een Grondwetswijziging die strekt tot de gedeeltelijke opheffing van het toetsingsverbod in artikel 120 Grondwet en beziet het kabinet de mogelijkheden tot verzelfstandiging van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Door het ontbreken van structurele financiële dekking voor de constitutionele toetsing door de rechter, de oprichting van een constitutioneel hof en de verzelfstandiging van de Afdeling bestuursrecht-spraak van de Raad van State worden op dit moment alleen voorbereidende werkzaamheden uitgevoerd.

Ook worden de middelen besteed aan het daadkrachtig optreden tegen o.a. discriminatie, racisme, antisemitisme en moslimdiscriminatie. Bij de herziening van de Algemene wet bestuursrecht wordt gezien of een recht op vergissen kan worden geïntroduceerd.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Art.	Omschrijving	2024 ¹	2025	2026	2027	2028	2029	2030
	Toerusting en ondersteuning politieke ambtsdragers	8.886	9.184	7.818	7.784	7.772	7.780	7.780
	<i>Bijdrage aan ZBO's/RWT's</i>	1.286	3.291	4.226	4.211	3.707	3.710	3.710
	Diverse bijdragen	1.286	3.291	4.226	4.211	3.707	3.710	3.710
	<i>Bijdrage aan agenschappen</i>	606	1.680	1.087	1.084	1.108	1.109	1.109
	Dienst Publiek en Communicatie	606	1.680	1.087	1.084	1.083	1.084	1.084
	RVO	0	0	0	0	25	25	25
01.3	Rechtsstaat en Grondrechten	0	0	14.939	23.946	14.992	14.215	14.315
	<i>Subsidies (regelingen)</i>	0	0	8.849	10.830	5.843	5.666	5.666
	Antidiscriminatie	0	0	6.152	6.120	4.683	4.560	4.560
	Diverse subsidies	0	0	1.197	1.210	1.160	1.106	1.106
	Versterken rechtsstaat	0	0	1.500	3.500	0	0	0
	<i>Opdrachten</i>	0	0	6.090	13.116	9.149	8.549	8.649
	Antidiscriminatie	0	0	3.890	6.856	5.920	5.920	6.920
	Versterken rechtsstaat	0	0	2.200	6.260	3.229	2.629	1.729
	Ontvangsten	16.436	16.244	25.248	25.248	25.248	25.248	25.248

¹ De verplichtingen en uitgaven van 2024 zijn gecorrigeerd voor de overheveling van de Regio Deals en het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid naar de begroting van VRO (XXII). De totalen in deze tabel wijken daarom af van de gerapporteerde standen in jaarverslag 2024 van BZK.

1.3 Rechtsstaat en Grondrechten

Subsidies/opdrachten

Versterken rechtsstaat

De instituties van de rechtsstaat worden versterkt. Zo werkt het kabinet aan een Grondwetswijziging die strekt tot de gedeeltelijke opheffing van het toetsingsverbod in artikel 120 Grondwet en beziet het kabinet de mogelijkheden tot verzelfstandiging van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Ook de constitutionele toetsing ex ante wordt versterkt. Er worden verschillende onderzoeken uitgezet ter ondersteuning van deze beleidsdoelen. De beschikbare middelen zijn voor wat betreft de constitutionele toetsing door de rechter, het constitutioneel hof en de verzelfstandiging van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State alleen voor de voorbereidende fase beschikbaar, er zijn geen structurele middelen beschikbaar voor de oprichting van het constitutioneel hof, de implementatie van de constitutionele toetsing en de verzelfstandiging van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

Begroting van de overige Hoge Colleges van Staat

2. Beleidsartikelen

2.1 Artikel 1. Raad van State

C. Beleidswijzigingen

Voor 2026 zijn er geen beleidswijzigingen voorzien.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 2 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 1. Raad van State (bedragen x € 1.000)							
	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Art. Verplichtingen	87.392	100.022	106.807	97.527	98.995	98.996	98.996
Uitgaven	90.083	100.022	106.807	97.527	98.995	98.996	98.996
1.0 Raad van State	90.083	100.022	106.807	97.527	98.995	98.996	98.996
<i>Institutionele inrichting</i>	<i>90.083</i>	<i>100.022</i>	<i>106.807</i>	<i>97.527</i>	<i>98.995</i>	<i>98.996</i>	<i>98.996</i>
Advisering	7.909	8.283	8.283	8.283	8.283	8.283	8.283
Bestuursrechtspraak	39.160	48.257	49.539	44.642	45.669	45.670	45.670
Raad van State gemeenschappelijke diensten	43.014	43.482	48.985	44.602	45.043	45.043	45.043
Ontvangsten	1.720	1.950	1.950	1.950	1.950	1.950	1.950

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Advisering

De Afdeling Advisering van de Raad van State is adviseur van regering en parlement voor wetgeving en bestuur. Zij adviseert over onder meer (initiatief) wetsvoorstellen, algemene maatregelen van bestuur, goedkeuringswetten voor internationale verdragen en de miljoenennota. Verder brengt zij gevraagde voorlichtingen en spontane adviezen uit. Daarnaast heeft zij een taak als onafhankelijke begrotingsautoriteit en schrijft de Klimaatwet voor dat de Afdeling wordt gehoord over het Klimaatplan, de Klimaatnota en de Voortgangsrapportage. Het doel van deze laatste taak is het regeringsbeleid normatief te toetsen en bestuurlijk te wegen in het licht van het realiseren van de klimaatdoelstellingen. De Afdeling adviseert ook over koninkrijksregelgeving en fungeert dan, aangevuld met staatsraden uit de landen Aruba, Curaçao en Sint-Maarten, als Raad van State van het Koninkrijk.

De Afdeling werkt verder aan de ambitie om aan de hand van het vastge-stelde beoordelingskader eerder, breder en scherper te adviseren. Daarbij wordt expliciet aandacht geschonken aan de constitutionele beoordeling. Zij zal ook vaker thematisch, los van concrete wetsvoorstellen, adviseren. Ook kan de Afdeling advisering vaker door de regering of door één der Kamers worden gevraagd om voorlichting te verstrekken. Daarnaast zal zij meer aandacht schenken aan communicatie en toegankelijker taalgebruik. In onderstaande tabel zijn de realisatie, de verwachte instroom en de planning van afhandeling van adviesaanvragen door de Afdeling advisering weergegeven.

Bestuursrechtspraak

Taak van de Afdeling bestuursrechtspraak is het op de meest doelmatige en kwalitatief goede wijze afdoen van binnengekomen zaken. Tijdigheid, kenbaarheid en voorspelbaarheid en bruikbare rechtsvorming en rechtseenheid zijn daarbij belangrijke aspecten evenals individuele rechtsbescherming van partijen die bij geschillen betrokken zijn. De Afdeling bestuursrechtspraak bestaat uit drie kamers: de Algemene kamer, de

Vreemdelingenkamer en de Omgevingskamer.

In onderstaande tabel zijn de in het begrotingsjaar 2024 gerealiseerde uitstroom van zaken en de instroomverwachting voor de jaren 2025 – 2030 weergegeven.

Tabel 4 Uitstroom en instroom van zaken Afdeling bestuursrechtspraak (in aantallen)							
	Realisatie	Prognose					
	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Omgevingskamer	2.507	2.800	2.800	2.800	2.800	2.800	2.800
Algemene kamer	1.806	2.100	2.400	2.400	2.400	2.400	2.400
Vreemdelingenkamer	6.210	6.767	6.395	6.387	6.452	6.452	6.452
Totaal bestuursrechtspraak	10.523	11.667	11.595	11.587	11.652	11.652	11.652

Ontvangsten

De ontvangsten van de Raad van State bestaan in hoofdzaak uit griffierechten.